



در مرحله‌ی طراحی و پس از ترسیم طرح روی کاغذ کالک، خطوط طرح به تناسب با سوزن سوراخ و سپس بر روی عریض موردنظر منطبق می‌شود و روی آن پودر گچ یا خاکه‌ی زغال می‌ریزند که به این عمل «گرتنه‌زنی» می‌گویند (جهت پارچه‌های تیره از پودر گچ و پارچه‌های روشن از خاکه‌ی ذغال). پس از این مرحله کاغذ طرح را از روی پارچه برمی‌دارند و با قلم و مرکب نقش کشیده شده را روی پارچه ترسیم می‌کنند.

پس از این مرحله، نوبت به انتخاب

رنگ و نخ می‌رسد. رنگ‌های اصیل معمولاً

تیره است. با توجه به اینکه طرح‌های پتّه نه شلوغند

و نه هندسی، بنابراین رنگ‌های روشن جاذبه‌ای ایجاد

نمی‌کند و رنگ‌های تیره ارتباط نقوش را منطقی‌تر و قابل قبول‌تر

می‌سازد. با انتخاب نخ، پتّه‌دوز

ابتدا جای خطوط اصلی را سوزن می‌زند.

عمل دوخت در چند مرحله‌ی زیر

صورت می‌گیرد:

- ساق‌دوزی که دوخت خطوط اصلی

است

- آب‌دوزی که دوخت داخل نقوش

است

- متن‌دوزی یا زمینه‌دوزی که متن با

اسلوب خاصی سوزن‌دوزی می‌شود.

- مرحله «برگ‌دوزی» و «سایه‌زدن»

با نخ پیرامون گل‌ها و نقوش‌هاست.

برگ‌دوزی بیشتر در اطراف حاشیه و به

طور زیگزاگ صورت می‌گیرد.

- دوخت فاصله میان طرح‌ها را که

شکل‌هایی چهارگوش به وجود می‌آورد

پتک‌دوزی می‌نامند (پتک به زبان محلی

به معنی جوانه است). پس از پایان گرفتن

دوخت، پتّه را شسته و با استفاده از

دستگاهی به نام نورد آن را اطو و آماده

فروش می‌کنند.



پته دوزی کرمان

کرمان، سرزمینی خشک و گرم که در طی تاریخ، علی‌رغم لطامات فراوان حاصل از حمله مغول‌ها و تیموریان و تهاجم آغامحمدخان قاجار، کانون هنرهای بومی و سنتی است و هرچند در زمینه قالی‌بافی، شمال‌بافی و ترمه‌بافی جایگاه ویژه‌ای دارند، با این وجود در زمینه «پته» از شهرت خاصی برخوردار است. هنری که در عین سادگی، رابطه‌ای تنگاتنگ با زندگی مردم این خطه دارد. این هنر ریشه در تاریخ و گذشته‌ی فرهنگی کرمان دارد، و نتیجه کار دست زنان و دختران است، امروزه تولید آن بیشتر در کرمان، سیرجان و رفسنجان رایج است. اما همانند دیگر رشته‌های صنایع دستی سابقه‌ی تولیدی مشخصی ندارد و پیدایی آن را به یکی از افسانه‌های محلی مرتبط می‌سازند. از طرفی با آسیب‌های وارده به منسوجات در اثر عوامل جوی، در موزه‌های جهان، نمونه‌هایی از پته که به سابقه‌ی این هنر - صنعت اشاره کند، وجود ندارد و قدیمی‌ترین قطعه پته‌ای موجود، روپوش پته‌دوزی شده‌ی مقبره‌ی شاه نعمت‌الله ولی در ماهان کرمان است که در سال ۱۲۸۵ هـ. ق دوخته شده است.

پته دوزی نوعی از رودوزی‌های ایرانی است که کل سطح پارچه با بخیه‌های رنگین پوشانده می‌شود و هنرمندان با کمک سوزن نقوشی را که از پندار و بینش خودشان است بر زمینه‌ی پارچه‌ی پشمی ضخیمی به نام عریض می‌نشانند. در حالی از این سوزن‌دوزی، فضای کوچکی از زمینه در کنار نقش‌ها و طرح‌ها دوخته می‌شود و به صورت ساده باقی می‌ماند. همان‌گونه که گفته شد بعضی مواقع زمینه‌ی اساسی بافت را کلاً از بخیه می‌پوشانند تا همچون پارچه بنماید.

از عریض در گذشته برای دوخت لباس (کت و پالتو و دامن) هم استفاده می‌شد. عریض پارچه‌ای دستباف است که در گذشته توسط دستگاه‌های بافندگی چوبی تولید می‌شد. نخ‌هایی که در این هنر استفاده می‌شود بیشتر از نخ‌های دست‌ریس، با رنگ‌های زرد، نارنجی، فیروزه‌ای، مشکی، سبز روشن، سبز تیره، قرمز، عنابی و... است. در واقع ریس نوعی نخ پشمی دست‌ریس یا ریسیده شده توسط ماشین است که به نسبت نوع نقش و ضخامت یا نازکی نخ مقدار مصرف متفاوت است. معمولاً به طور متوسط رودوزی هر متر پته به حدود ۳۷۵ تا ۴۰۰ گرم نخ احتیاج دارد.

شیوه‌ی کار به این صورت است که ابتدا عریض به ابعاد لازم بریده و سپس آن را به دست طراح می‌سپارند. طرح روی کاغذ کالک ترسیم و با استفاده از کاربن خیاطی نقش بر روی پارچه منتقل می‌شود. از استادان این فن می‌توان از میرعلی کرمانی و فرج‌الله کرمانی در قرن سیزده هجری قمری نام برد.

